

## ARISTOTEL

Două din cele mai cunoscute tratate ale sale, "*Politica*" și "*Etica Nicomahică*", aparțin domeniului practic al filozofiei. Lucrările nu sunt "practice", în sensul că nu sunt manuale didactice. Din contră, ele abundă în analize și în argumente, bazându-se mai mult pe cercetări istorice și științifice. Ele sunt lucrări de filozofie practică; "practică", deoarece scopul sau țelul lor nu este de a oferi adevărul, ci de a schimba faptele.

Oamenii se disting de alte animale prin faptul că posedă rațiune și putere de gândire. Oamenii "*conțin ceva divin - ceea ce numim intelect este divin*", iar intelectul nostru este "*divinul înăuntrul nostru*". Într-adevăr fiecare dintre noi este un adevărat intelect, "*căci el [intelectul] reprezintă ceea ce natura umană are mai nobil și mai elevat*".

Activitatea intelectuală nu este suficientă. Oamenii nu sunt indivizi izolați. "*Omul*", scrie Aristotel, "*este din natură un animal social*". Această remarcă nu este un aforism făcut la întâmplare, ci o mostră de teorie biologică. "*Animalele sociale sunt acelea care au o singură activitate în comun; așa sunt oamenii, albinele, viespile, furnicile și cocorii*". "*Și această însușire este caracteristică omului, spre deosebire de toate vietățile, așa că singur el are simțirea binelui și a răului, a dreptului și a nedreptului și a tuturor celorlalte stări morale. Comunitatea unor ființe cu asemenea însușiri creează familia și Statul*".

Primul lucru demn de pus în evidență în legătură cu ideea aristotelică de Stat este mărimea acestuia. "*Căci, dacă din zece oameni nu s-ar putea constitui o cetate, o sută de mii n-ar mai constitui o cetate*." El nu și-a schimbat niciodată părerea că micile orașe-state erau cea mai propice - și cea mai naturală - formă de societate civilă.

Un Stat, oricum ar fi el constituit, trebuie să-și fie suficient sieși și să atingă țelul pentru care el există. "*Bunăstarea*", care este țelul Statului, este identificată cu "eudaimonia" (fericirea), care este scopul individului. Statele sunt entități naturale și, asemenea altor obiecte naturale, au un scop sau un țel. Noțiunea de scop al Statului este legată de alt ideal înalt. "*Principiul fundamental al constituțiilor democratice este libertatea [...] Cea dintâi formă a libertății este de a conduce și de a fi condus, în mod succesiv [...] Altă formă a ei este dreptul lăsat fiecăruia de a trăi după cum îi place*".

Dar libertatea este sever restrânsă în Statul lui Aristotel. Ea este un prerogativ al cetățenilor, însă o mare parte a populației nu avea cetățenie. Femeile nu erau libere, existau sclavii. Potrivit lui Aristotel, unii oameni sunt sclavi de la natură, și deci este permis de fapt să fie subjugăți. Cetățenii puteau deține sclavi, așa cum puteau poseda și alte forme de proprietate. "*Evident*", scrie el, "*e mai bine ca proprietatea să fie privată, dar oamenii trebuie să o pună în comun la folosință*." Dar el adaugă imediat: "*Este sarcina legiuitorului de a veghea ca cetățenii să facă astfel*". Statul lui Aristotel nu va dispune de mijloacele de producție; el nu controlează direct nici economia. Dar legiuitorul veghează ca regimul economic al cetățenilor să fie guvernat potrivit.

Aristotel descrie foarte detaliat diversele moduri în care Statul poate reglementa viața cetățenilor. Fiecare restricție, oricât de bine intenționată ar fi în scopurile ei, este o îngrădire a libertății. În afirmația lui Aristotel că "*toți cetățenii aparțin Statului*" se poate întrevădea germele totalitarismului. Statul său este extrem de autoritar.